

О.С. ХОВПУН,
аспірант
(Академія адвокатури України)
(Науковий керівник доцент В.І. Бояров)

ДОПИТ СВИДКІВ У СПРАВАХ ПРО ДТП

Ключові слова: *дорожньо-транспортна пригода, досудове розслідування, слідчі дії.*

Серед інших справ про дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) вагомим місцем належить такій складній категорії справ, до якої можна віднести ДТП, ускладнені зникненням її учасника з місця події.

До питань методики розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів зверталися в своїх працях багато науковців: М.Г. Богатирьов, В.І. Жулев, Б.Л. Зотов, М.П. Зуєв, Ф.Х. Кульмашев, В.А. Мисливий, С.Г. Новіков, В.К. Стринжа та ін. Але проведені дослідження переважно присвячені загальним питанням розслідування ДТП або угону автотransпортних засобів, де приділяється основна увага перш за все розшуку автотransпортних засобів. Особливості розслідування справ про порушення правил безпеки дорожнього руху, які ускладнені зникненням підозрюваного з місця події, спеціально в окремих наукових працях не розглядалися. В останні роки з'явилася фактично одна робота зазначеного напрямку, підготовлена в Росії (В.Ф. Фіногенов, 2007 р.), яка присвячена теоретичним і практичним проблемам розшуку, вкрадених (угнаних) і зниклих з місця події транспортних засобів, де основна увага надається саме розшуку таких автомашин [3].

Аналіз матеріалів зазначеної категорії справ показує, що на початковому етапі їх розслідування дізнання та слідство сти-

каються з наступними слідчими ситуаціями, які умовно можна поділити на чотири групи:

- водій зник з місця події на автотransпортному засобі; інформація про автотransпортний засіб та про водія відсутня (кожна третя справа);
- водій зник з місця події на автотransпортному засобі; є дані про автотransпортний засіб (майже дві третини справ);
- водій з місця події зник без автотransпортного засобу; дані про особу, яка вчинила злочин відсутні (2—3% від всіх справ);
- водій з місця події зник без автотransпортного засобу; дані про особу, яка вчинила злочин, є (2—3% від всіх справ).

Є ще окрема ситуація, пов'язана із виявленням трупа людини, смерть якої є результатом ДТП, але при цьому не відомо про місце, де сталася дорожньо-транспортна подія, в результаті якої загинула людина; дані про автомашину та про особу, яка керувала транспортним засобом.

Слідова картина місця ДТП, як відомо, являє собою матеріальні та ідеальні сліди. До останніх, зокрема, відносяться ті сліди, що залишаються в пам'яті потерпілих та свідків, які є очевидцями та учасниками ДТП.

Зникнення підозрюваного з місця ДТП частіше за все вчиняється в умовах відсутності свідків, особливо коли дорожньо-транспортна пригода вчиняється в нічний час, в малонаселених пунктах, на дорогах з малоінтенсивним рухом автотранспорту, в сільській місцевості та ін. Саме ці обставини — відсутність очевидців події — інколи є провокуючим фактором, який спонукає водія — учасника події залишити місце ДТП. Вказані фактори суттєво ускладнюють розслідування, зокрема, вимагають суттєвих зусиль з боку слідчого та органів дізнання, спрямованих, перш за все, на пошук свідків злочину.

Звичайно, у справах зазначеної категорії допиту (слідчим або дізнавачем) підлягають потерпілі, які є учасниками події, та свідки. В свою чергу, останніх можна поділити на три умовні групи: перша — очевидці дорожньо-транспортної події (продавці кіосків, прохожі, мешканці домів, які розташовані поряд із місцем ДТП, водії автотранспортних засобів, які перебували на місці події, та ін.); друга — свідки, які бачили автомашину підозрюваного під час її руху з місця ДТП (за відповідним маршрутом) або безпосередньо бачили водія, який залишив автомашину на місці події; особи (переважно, водії), які переслідували автомашину, на якій зник підозрюваний (в тому числі працівники міліції); третя — це особи, які мали відношення до автомашини, що зникла (її власники, родичі підозрюваних, їх знайомі, працівники автостоянок та ін.), брали участь в її ремонті з метою приховування факту причетності автомашини до ДТП. Особливістю свідків з останньої групи є те, що всі вони якоюсь мірою можуть бути зацікавлені в результатах розслідування справи і не завжди надають допомогу слідству, даючи правдиві свідчення.

Осіб, які постраждали під час ДТП, опитують (отримують пояснення) або проводиться їх допит за традиційним переліком запитань, зокрема: щодо відомих їм обставин ДТП (бажано допит проводити з пред'явленням план-схеми місця події);

про інших учасників події; про стан автотранспортного засобу; дані про автомашину, яка була учасником ДТП (марка, модель, колір, особливі прикмети автомашини та ін.).

У потерпілих слідчий також вивчає: який стан його здоров'я (як він себе почуває після події); який стан його зору та слуху; чи не знаходився він у стані алкогольного сп'яніння.

Складність допиту особи, яка постраждала в результаті ДТП (потерпілого), пов'язана перш за все з наявністю важких ушкоджень, в результаті чого вона не в змозі пригадати та викласти всі відомі їй обставини події, що сталася. Допит такої особи проводиться за дозволом лікаря, який проводить її лікування. Якщо потерпілий отримав тяжкі ушкодження і не виключено можливість його загибелі, доцільно застосовувати аудіозапис. Під час допиту потерпілого треба враховувати, що він є особою, що зацікавлена у певних результатах розслідування справи, і може давати показання, які не завжди відповідають дійсності.

Крім традиційних питань щодо обставин події, особлива увага надається питанням щодо осіб, які знаходились в машині: хто знаходився за кермом, хто ще був у салоні автомашини, їх прикмети (в тому числі, наявність тілесних ушкоджень, стан одягу); дії зазначених осіб після зіткнення автотранспортних засобів або наїзду на людину (чи виходили вони з автомашини, чи були спроби надати допомогу постраждалим)*; чи змінювалася обстановка місця події (місце, де зупинилася автомашина після зіткнення; розташування тіл постраждалих, вилучення предметів — деталей автомашини та ін.).

Вже під час огляду місця ДТП вкрай важливим для слідчого є отримання даних щодо свідків-очевидців. Для цього опера-

* Інколи винні особи з метою приховування факту ДТП під виглядом транспортування потерпілого до лікарні для надання медичної допомоги відвозять його у малолюдні місця (лісові масиви, будівельні майданчики та ін.), де і залишають їх без надання допомоги.

тивні працівники органів внутрішніх справ за дорученням слідчого опитують громадян з числа потенційних очевидців події, яка є предметом розслідування: проводять обходи квартир, приватних будівель, підприємств, установ та організацій, які розташовані поряд з місцем події (у разі відсутності позитивних результатів цієї роботи, у подальшому досить часто практикується звернення до свідків ДТП через ЗМІ). Зокрема, опитуванню підлягають особи, які працювали поблизу місця події з числа продавців кіосків; працівники охоронних структур, особливо у нічний час; водії таксі тощо.

Достатньо результативною може бути діяльність адвоката — представника інтересів потерпілого в ситуації, коли слідство (дідання) після проведення дій на початковому етапі розслідування суттєво знижує свою активність або зовсім не проводить пошук учасників ДТП, які залишили місце події. Розслідування, яке проводить при цьому адвокат в інтересах потерпілого, — це сукупність його дій, які він здійснює на етапі досудового слідства з моменту винесення постанови про визнання потерпілою особи, яку він представляє, з метою представництва прав і законних інтересів особи, спрямованих на виявлення обставин, що підтверджують вину обвинуваченого (підозрюваного) і визначення розміру шкоди (моральної і матеріальної), яка спричинена злочином.

Діяльність представника потерпілого у справах зазначеної категорії може бути пов'язана не тільки з активним впливом на дідання або досудове слідство з метою його активізації (наприклад, заявлення відповідних клопотань, в тому числі про заміну слідчого), але й з його безпосередніми діями, спрямованими на: (1) пошук свідків-очевидців (це може бути організація за ініціативою адвоката повідомлень населення про ДТП через ЗМІ з метою встановлення очевидців подій; опитування громадян адвокатом з цією ж метою та ін.); (2) використання спеціальних знань (залучення спеціалістів з метою одержання

висновків фахівців з питань, що вимагають спеціальних знань); (3) проведення інших дій (наприклад, звернення до керівників автотранспортних підприємств, СТО з метою виявлення транспортного засобу — учасника ДТП). До цих дій можна віднести проведення адвокатом дій, спрямованих на отримання даних щодо ремонту автомашин, який проводився з метою приховування факту участі автомашини у ДТП (заміна деталей автомашини, її фарбування та ін.) [4].

Очевидців події можна знайти в результаті встановлення абонентів мобільного зв'язку, які під час ДТП телефонували з місця події. Розвиток засобів зв'язку надає можливість деталізації телефонних з'єднань абонента стільникового зв'язку. Можна, зокрема, отримати дані про серійні номери телефону (ІМЕІ), що виходили до ефіру в місці ДТП під час або відразу після події [2, 33; 5, 51].

Під час допиту свідків обов'язковому врахуванню підлягають особливості дорожньо-транспортної події, зокрема, її швидкоплинність, раптовість, емоційний вплив подій, що сталися, на свідків. За таких умов очевидці ДТП можуть спостерігати і запам'ятати не всю подію, а тільки окремі її моменти, які вони безпосередньо бачили. Тому бажано допитати очевидців ДТП протягом кількох перших днів після події, оскільки вони досить швидко можуть забути суттєві деталі події.

Якщо у цілому розглядати всі справи про ДТП, то на формування показань свідків суттєво впливає їх суб'єктивна оцінка дорожньо-транспортної події. Цю обставину треба враховувати під час обрання тактики допиту свідка. За цією підставою можна умовно поділити свідків на три групи.

До першої відносять свідків, ставлення яких до учасників ДТП залишається «нейтральним». Ці особи переважно дають розгорнуті свідчення і вважають, що слідство правильно оцінить подію, що сталася, та визначать осіб, які є винуватими у вчиненні злочину.

Свідки з другої групи перебільшують роль і значення дій водія, спрямованих на відвернення шкідливих наслідків ДТП, і вважають виникнення ситуації, яка передувала ДТП, результатом протиправних дій потерпілого. Зазначені особи під час допиту можуть вказати на такі деталі події, про які вони насправді не могли знати, оскільки джерелом такої їх поінформованості може бути розповідь самого водія про обставини події.

Свідки з третьої групи пов'язують причину ДТП тільки з діями водія. Часто свідчення таких осіб характеризують дії потерпілого (особливо, коли це або пішохід, або коли винуватий у ДТП залишив місце події), як вкрай обережні, та драматизують обставини самої події [1, 31—32].

Рекомендується під час фіксації показань краще обговорювати кожне речення, яке записується зі слів свідка. Це допоможе відразу внести необхідні виправлення і більш точно викласти думки свідка. В процесі допиту ключових свідків (очевидців), як правило, треба складати схему ДТП. Цей процес (виготовлення схеми) може сприяти нагадуванню забутих епізодів або дій учасників події, а також доповнити протокол допиту.

Коло питань, які підлягають встановленню під час допиту свідків ДТП, можна поділити на такі групи: 1) про умови сприйняття події; 2) про дорожні умови і дорожню обстановку; 3) про обставини вчинення ДТП; 4) про дії водія та інших осіб після вчинення злочину.

Орієнтовне коло питань, які потрібно в першу чергу в'яснити під час допиту (опитування) осіб у ситуаціях, коли підозрюваний зник з місця ДТП:

- про марку, модель, колір автомашини та її особливі прикмети, дані про державні номерні знаки, особливості пошкоджень, а також щодо напрямку руху автомашини під час залишення місця події;
- кількість осіб у салоні, хто саме знаходився за кермом автомашини

та прикмети цієї та інших осіб, які знаходилися в салоні автомашини.

Аналогічно і у разі, якщо підозрюваний зник з місця події, але залишив там автомашину: прикмети особи, яка знаходилася за кермом автомашини (зовнішній вигляд, одяг, наявність тілесних ушкоджень та ін.), та інших осіб, які знаходилися в салоні автомашини; дії особи на місці події (оглядав місце, спробував надати допомогу потерпілим, розмовляв по телефону), а також — куди саме він пішов з місця події.

В подальшому встановлені свідки можуть бути особами, яким пред'являть для впізнання підозрювану особу або інших осіб, які знаходилися під час події, що розслідуються, в салоні автомашини.

Якщо власник автомашини з метою уникнення відповідальності повідомляє про угон автомашини, він дає свідчення про відомі йому обставини угону: інформацію стосовно осіб, які були свідками цих подій; до кого він звертався за допомогою; чи подавав заяву про угон до органів внутрішніх справ і якщо це так — до кого саме звертався. У подальшому, якщо у слідчого виникає підозра про причетність такої особи до ДТП і є підстави вважати, що його повідомлення про нібито угон автомашини є спробою уникнути відповідальності, — допитуються всі особи, на яких він посилається, доводячи свою непричетність до ДТП. Проводять такі допити з метою або підтвердження свідчень власника автомашини, або з метою викриття його участі у вчиненні злочину та дачі неправдивих свідчень. Одночасно проводиться виїмка всіх матеріалів перевірки заяви про угон та проводиться їх аналіз.

Саме ці питання віддзеркалюють ті основні завдання, які постають перед слідством на початковому етапі розслідування справи, зокрема: встановлення автомашини, яка є учасником пригоди, та хто саме керував машиною під час ДТП.

На наступних етапах розслідування проводяться інші слідчі дії (призначаються автотехнічні, судово-медичні, товарознавчі та інші судові експертизи; проводяться об-

шуки, виїмки, освідування та інші слідчі дії), але встановлення та допит свідків на початковому етапі розслідування справ зазначеної категорії є найважливішими слідчими діями, які створюють умови для

успішного розслідування справи і викриття осіб, котрі з метою уникнення відповідальності залишають місце ДТП, яке сталося внаслідок порушення правил безпеки дорожнього руху.

Список літератури:

1. Зуев П.М. Методика расследования дорожно-транспортных происшествий: учеб. пособие / П.М. Зуев. — М., 1990. — 56 с.
2. Козинкин В.А. Сведения о детализации телефонных соединений абонента сотовой связи как источник криминалистически значимой информации / В.А. Козинкин // Следователь. — 2006. — № 4.
3. Финогенов В.Ф. Теоретические и практические проблемы розыска угнанных, похищенных и скрывшихся с места происшествия автотранспортных средства: автореф. дисс... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.09 / В.Ф. Финогенов — Саратов, 2007. — 27 с.
4. Ховпун О.С. Деякі особливості представництва адвокатом інтересів потерпілого у справах про ДТП, ускладнені зникненням підозрюваного з місця події / О.С. Ховпун // Адвокат. — № 11(110). — 2009.
5. Черепанов Д.Ю. Регламентация получения сведений о соединениях абонентов при производстве предварительного следствия нуждается в совершенствовании / Д.Ю. Черепанов // Российская юстиция. — 2007. — № 1.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются некоторые особенности установления и допроса потерпевших и свидетелей на начальном этапе расследования дорожно-транспортных происшествий, осложненных оставлением подозреваемым места ДТП.

SUMMARY

The article author researches the peculiarities of the preliminary level of investigation road traffic accident, caring out certain investigative activities, using of special knowledge and mutual exchange activities of an investigator with other participants of criminal process.

Рекомендовано кафедрою кримінального процесу та криміналістики

Подано 22.02.10